HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

30 mai 2024*

„Trimitere preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Articolul 1 alineatul (2) – Domeniu de aplicare – Excluderea clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii – Act adițional la un contract de credit notificat de profesionist consumatorului în vederea asigurării conformității acestuia cu o reglementare națională – Articolul 3 alineatul (2) – Clauză contractuală care nu s-a negociat individual – Nesemnarea actului adițional de către consumator – Prezumție de acceptare tacită a acestui act adițional – Jurisprudență națională care exclude controlul jurisdicțional al caracterului abuziv al unei clauze contractuale cuprinse într-un asemenea act adițional”

În cauza C-176/23,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunalul Specializat Mureș (România), prin decizia din 2 martie 2021, primită de Curte la 21 martie 2023, în procedura

UG

împotriva

SC Raiffeisen Bank SA,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul N. Piçarra, președinte de cameră, și domnii N. Jääskinen (raportor) și M. Gavalec, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru guvernul român, de R. Antonie, E. Gane și L. Ghiță, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: româna.

– pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, A. Cunha, A. Luz și L. Medeiros, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de A. Boitos și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între UG, un consumator, pe de o parte, și SC Raiffeisen Bank SA, pe de altă parte, în legătură cu constatarea caracterului abuziv al unor clauze cuprinse într-un contract de credit încheiat între aceste părți.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Al treisprezecelea considerent al Directivei 93/13 are următorul cuprins:

„[Î]ntrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; întrucât, în consecință, nu este necesar ca prezenta directivă să se aplice clauzelor care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii și principiile sau dispozițiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți; întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri”.

4 Articolul 1 alineatul (2) din această directivă prevede:

„Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți, în special în domeniul transportului.”

5 Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

Faptul că anumite aspecte ale unei clauze sau o anumită clauză au fost negociate individual nu exclude aplicarea prezentului articol pentru restul contractului, în cazul în care o evaluare globală a acestuia indică faptul că este, cu toate acestea, un contract de adeziune.

În cazul în care orice vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] pretinde că s-a negociat individual o clauză standard, acestuia îi revine sarcina probei."

Dreptul român

Legea privind clauzele abuzive

6 Articolul 3 din Legea nr. 193 din 6 noiembrie 2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (republicată în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 543 din 3 august 2012, denumită în continuare „Legea privind clauzele abuzive") prevede la alineatul (2) că clauzele contractuale prevăzute în temeiul altor acte normative în vigoare nu sunt supuse dispozițiilor acestei legi.

OUG nr. 50/2010

7 Potrivit articolului 37 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 389 din 11 iunie 2010), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „OUG nr. 50/2010"):

„În contractele de credit cu dobândă variabilă se vor aplica următoarele reguli:

a) dobânda va fi raportată la fluctuațiile indicilor de referință Euribor/ROBOR/LIBOR/rata dobânzii de referință a BNR [Banca Națională a României], în funcție de valuta creditului, la care creditorul poate adăuga o anumită marjă, fixă pe toată durata derulării contractului;

b) marja dobânzii poate fi modificată doar ca urmare a modificărilor legislative care impun în mod expres acest lucru;

c) în acord cu politica comercială a fiecărei instituții de credit, prin excepție de la prevederile literei b), valoarea marjei și valoarea indicilor de referință pot fi reduse;

d) formula după care se calculează variația dobânzii trebuie indicată în mod expres în contract, cu precizarea periodicității și/sau a condițiilor în care survine modificarea ratei dobânzii, atât în sensul majorării, cât și în cel al reducerii acesteia;

e) elementele care intră în formula de calcul a variației dobânzii și valoarea acestora vor fi afișate pe site-urile și la toate punctele de lucru ale creditorilor."

8 Potrivit articolului 95 din OUG nr. 50/2010:

„(1) Pentru contractele aflate în curs de derulare, creditorii au obligația ca, în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, să asigure conformitatea contractului cu dispozițiile prezentei ordonanțe de urgență.

(2) Modificarea contractelor aflate în derulare se va face prin acte adiționale în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență.

(3) Creditorul trebuie să poată face dovada că a depus toate diligențele pentru informarea consumatorului cu privire la semnarea actelor adiționale.

(4) Se interzice introducerea în actele adiționale a altor prevederi decât cele din prezenta ordonanță de urgență. Introducerea în actele adiționale a oricăror alte prevederi decât cele impuse de prezenta ordonanță de urgență [este] considerat[ă] nul[ă] de drept.

(5) Nesemnarea de către consumator a actelor adiționale prevăzute la alineatul (2) este considerată acceptare tacită."

Litigiul principal și întrebările preliminare

9 La 23 martie 2007, UG a încheiat cu Raiffeisen Bank un contract de credit cu dobândă variabilă în cuantum de 15 300 de franci elvețieni (CHF) (aproximativ 16 048 de euro) (denumit în continuare „contractul de credit în discuție"). La data încheierii acestui contract, rata dobânzii curente era de 5,9 % pe an, însă, potrivit clauzelor contractului menționat, profesionistul avea posibilitatea de a modifica această rată în funcție de evoluția pieței financiare, urmând să aducă la cunoștința împrumutatului noua rată a dobânzii în modalitățile prevăzute în condițiile generale.

10 La 10 septembrie 2010, Raiffeisen Bank i-a notificat lui UG un act adițional la contractul de credit în discuție pentru ca acesta din urmă să răspundă exigențelor OUG nr. 50/2010. Prin această notificare, Raiffeisen Bank îi indica lui UG că legiuitorul național impusese operarea unor modificări în toate contractele de credit încheiate cu consumatorii. În esență, trebuiau aduse modificări clauzelor contractuale referitoare la determinarea dobânzii variabile, prin raportarea acesteia la un indice obiectiv în funcție de moneda creditului, majorată de instituția de credit cu o marjă, fixă pe toată durata derulării contractului. Din cererea de decizie preliminară reiese că acest act adițional nu a fost semnat de UG, astfel încât s-a considerat că el a consimțit tacit la acesta, în conformitate cu articolul 95 alineatul (5) din OUG nr. 50/2010.

11 La 29 decembrie 2017, UG a introdus o acțiune la Judecătoria Sighișoara (România), prin care a solicitat în special constatarea caracterului abuziv al clauzelor contractului de credit în discuție referitoare la posibilitatea băncii de a modifica rata dobânzii. Totodată, UG a solicitat instanței de prim grad să constate, pentru acest motiv, nulitatea absolută a acestor clauze și restituirea sumelor achitate în temeiul lor.

12 Prin sentința din 10 iunie 2020, instanța de prim grad a respins această acțiune, în special pentru motivul că, având în vedere Legea privind clauzele abuzive, care transpune Directiva 93/13 în dreptul român, nu îi este permis să examineze caracterul eventual abuziv al clauzelor

contractului de credit în discuție care rezultă din actul adițional menționat la punctul 10 din prezenta hotărâre, dat fiind, printre altele, că acestea sunt rezultatul obligației instituite prin dispozițiile imperative ale unui act național cu putere de lege, și anume OUG nr. 50/2010.

13 UG a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Tribunalul Specializat Mureș (România), care este instanța de trimitere, arătând în special că dispozițiile OUG nr. 50/2010 urmăresc exclusiv scopul întăririi protecției consumatorilor și că, în ceea ce privește contractul de credit în discuție, modificările aduse acestuia prin actul adițional care i-a fost notificat de Raiffeisen Bank nu erau conforme cu acest act național cu putere de lege.

14 Potrivit Raiffeisen Bank, clauza din contractul de credit în discuție referitoare la determinarea ratei dobânzii care figura inițial în acest contract a încetat să își producă efectele la data intrării în vigoare a actului adițional din 10 septembrie 2010, clauza menționată fiind înlocuită la acel moment cu cea în vigoare la data introducerii acțiunii lui UG, potrivit căreia această rată a dobânzii este în prezent raportată la un indice de referință verificabil, la care se adaugă o marjă fixă stabilită de bancă, în conformitate cu cerințele OUG nr. 50/2010. Raiffeisen Bank susține că s-a conformat astfel legislației aplicabile, punând în aplicare dispozițiile naționale relevante.

15 Potrivit instanței de trimitere, aspectul dacă ar putea sau nu efectua o apreciere a caracterului eventual abuziv al anumitor clauze contractuale care intră în domeniul de aplicare al OUG nr. 50/2010 trebuie examinat în lumina Directivei 93/13 și a jurisprudenței relevante a Curții, având în special în vedere interpretarea strictă care trebuie să fie dată articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, care constituie o excepție de la regimul de protecție a consumatorilor împotriva clauzelor contractuale abuzive.

16 Curtea ar fi plecat, desigur, de la principiul că legiuitorul național, prin faptul că impune părților o clauză contractuală al cărei conținut reflectă o dispoziție de drept național obligatorie, ar fi intenționat, procedând astfel, să stabilească un echilibru între ansamblul drepturilor și obligațiilor părților la contractul menționat, astfel încât o asemenea clauză nu ar putea face obiectul unui control jurisdicțional al caracterului său eventual abuziv. Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră că, chiar și atunci când o clauză dintr-un contract de credit îndeplinește cerințele articolului 37 din OUG nr. 50/2010, consumatorul continuă să nu își poată reprezenta întinderea obligațiilor care îi revin, având în vedere că această dispoziție se limitează să prevadă că rata variabilă a dobânzii trebuie să fie determinată nu numai în funcție de un indice obiectiv, ci și de o marjă fixă care corespunde intereselor profesionistului. În plus, acest indice obiectiv, deși este stabilit independent de voința părților, ar fi susceptibil de fluctuații consistente. Or, potrivit acestei instanțe, spre deosebire de un consumator mediu și avizat, asemenea fluctuații pot fi exploatate de un profesionist datorită experienței sale și capacității sale mai mari de anticipare.

17 Prin urmare, instanța menționată are îndoieli că, în lipsa unor mecanisme adecvate menite să protejeze consumatorul, dispozițiile relevante ale OUG nr. 50/2010 pot fi considerate ca fiind de natură să fie puse în aplicare independent de voința părților sau să fie aplicabile din oficiu, în lipsa oricărei alte forme de acord între părți. Prin urmare, aprecierea caracterului eventual abuziv al clauzelor contractuale care reflectă aceste dispoziții nu ar trebui să fie exclusă de la controlul jurisdicțional.

18 O asemenea concluzie nu ar fi însă conformă cu jurisprudența națională dominantă potrivit căreia clauzele contractuale cuprinse în acte adiționale implementate de profesioniști în temeiul OUG nr. 50/2010 nu pot face obiectul unui astfel de control.

19 În aceste condiții, Tribunalul Specializat Mureș a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În aplicarea prevederilor articolului 1 alineatul (2) din Directiva [93/13], transpuse în legislația națională prin dispozițiunile articolului 3 alineatul (2) din [Legea privind clauzele abuzive],

prin prisma, în special, a celui de al doisprezecelea și a celui de al treisprezecelea considerent din preambulul directivei,

dar ținând seama și de dispozițiunile articolului 80 și ale articolului 81 din [OUG nr. 50/2010],

se impune ca acestea să fie interpretate în sensul că nu exclud posibilitatea instanțelor naționale să examineze inclusiv suspiciunile privind caracterul abuziv al clauzelor contractuale stipulate în actele adiționale la contractele de credit încheiate de profesioniști cu consumatorii anterior intrării în vigoare a acestui din urmă act cu putere de lege, adică [actele adiționale încheiate] în virtutea dispozițiunilor articolului 95 din OUG nr. 50/2010, fie că acestea au fost acceptate expres de consumator, în maniera prescrisă de dispozițiunile articolului 40 alineatul (1) din OUG nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori, fie că acestea au fost considerate «*ope legis*» acceptate tacit, în maniera prescrisă de dispozițiunile articolului 40 alineatul (3) din OUG nr. 50/2010?

2) În cazul în care răspunsul la prima întrebare ar fi afirmativ, [ar fi contrară dreptului Uniunii], sub premisele arătate și în circumstanțele litigiului pendinte, o jurisprudență a instanțelor naționale care [statornicește] că acceptarea expresă a actului adițional conceput în maniera prevăzută de dispozițiunile articolului 40 alineatul (1) din [OUG nr. 50/2010] și în virtutea dispozițiunilor articolului 95 din [aceasta] implică automat concluzia că acesta a fost negociat și, prin urmare, clauzele stipulate în conținutul acestuia sunt excluse de la examinarea eventualelor suspiciuni că ar avea caracter abuziv?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

20 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune aprecierii caracterului abuziv al unor clauze cuprinse într-un contract de credit de consum încheiat între un consumator și un profesionist în împrejurări în care acest profesionist a adus modificări clauzelor respective pentru a asigura conformitatea acestui contract de credit cu o reglementare națională imperativă referitoare la modalitățile de determinare a ratei dobânzii, în temeiul căreia această rată trebuie înlocuită cu o rată a dobânzii determinată pe baza unuia dintre indicii de referință prevăzuți de această reglementare și majorată cu o marjă stabilită de acest profesionist, fixă pe toată durata derulării contractului.

21 Mai întâi, trebuie subliniat că articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 exclude din domeniul de aplicare al acesteia clauzele contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii.

22 În plus, având în vedere obiectivul urmărit de această directivă, și anume protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive în contractele încheiate cu un profesionist, excluderea instituită la acest articol 1 alineatul (2) este de strictă interpretare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, punctul 37).

23 Pe de o parte, reiese dintr-o jurisprudență constantă că expresia „acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii”, citită în lumina celui de al treisprezecelea considerent al acestei directive, include atât dispozițiile de drept național care se aplică între părțile contractante independent de alegerea lor, cât și pe cele care sunt de natură supletivă, cu alte cuvinte, cele care se aplică automat, în lipsa unui acord diferit între părți (Hotărârea din 21 decembrie 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, punctul 30 și jurisprudența citată).

24 În ceea ce privește, pe de altă parte, aspectul dacă o clauză contractuală „reflectă”, în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, un astfel de act cu putere de lege sau o asemenea normă administrativă obligatorie de drept național, trebuie amintit că excluderea instituită prin această dispoziție este justificată de faptul că, în principiu, este legitim să se prezume că legiuitorul național a stabilit un echilibru între ansamblul drepturilor și obligațiilor părților la anumite contracte, echilibru pe care legiuitorul Uniunii a intenționat în mod explicit să îl prezerve. În plus, împrejurarea că un atare echilibru a fost stabilit nu constituie o condiție pentru aplicarea excluderii prevăzute la articolul 1 alineatul (2) menționat, ci justificarea acestei excluderi (Hotărârea din 6 iulie 2023, First Bank, C-593/22, EU:C:2023:555, punctul 22 și jurisprudența citată).

25 Astfel, în speță, pentru a aprecia dacă o clauză contractuală care reflectă o dispoziție din OUG nr. 50/2010 este exclusă din domeniul de aplicare al Directivei 93/13 în temeiul articolului 1 alineatul (2) din aceasta, instanța de trimitere nu are competența de a verifica în prealabil dacă prin acest act legiuitorul național a asigurat stabilirea unui echilibru între ansamblul drepturilor și obligațiilor părților la contractul în discuție.

26 În continuare, reiese din jurisprudența Curții că o clauză dintr-un contract încheiat între un consumator și un profesionist care reflectă o dispoziție de drept național obligatorie neaplicabilă acestui contract sau care se limitează să se refere nu la o astfel de dispoziție, ci la o reglementare națională în ansamblul său nu poate fi considerată că reflectă o dispoziție de drept național obligatorie, în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, și nu poate fi, prin urmare, sustrasă de la controlul jurisdicțional al caracterului său eventual abuziv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punctul 30, și Hotărârea din 3 aprilie 2019, Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, punctele 35-38).

27 Așadar, pentru ca o clauză contractuală să „reflecte” un act cu putere de lege sau o normă administrativă obligatorie, în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, clauza respectivă trebuie să reproducă conținutul normativ al unei dispoziții obligatorii aplicabile contractului în discuție, astfel încât să se poată considera că ea exprimă în mod concret aceeași normă juridică precum cea prevăzută de această dispoziție obligatorie (Hotărârea din 6 iulie 2023, First Bank, C-593/22, EU:C:2023:555, punctul 25).

28 În speță, revine instanței de trimitere sarcina de a efectua aprecierile necesare pentru a stabili dacă clauza contractuală în discuție în litigiul principal reflectă, în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, dispozițiile relevante ale OUG nr. 50/2010.

29 Cu toate acestea, ținând seama de elementele care reies din dosarul de care dispune Curtea, rezultă că clauzele contractuale cuprinse în contractul de credit în discuție în litigiul principal rezultă din dispozițiile OUG nr. 50/2010. Astfel, aceste dispoziții au obligat băncile să aducă anumite modificări tuturor contractelor de credit de consum. Această obligație legală a privit în special clauzele referitoare la modalitățile de determinare a ratei variabile a dobânzii. În plus, se pare că OUG nr. 50/2010 i-a privat pe consumatori de posibilitatea de a accepta sau de a refuza aceste modificări. Într-adevăr, OUG nr. 50/2010 prevedea că, în cazul în care consumatorii nu semnau actul adițional notificat de bancă, se considera că ei au acceptat în mod tacit termenii acestuia.

30 Însă, deși articolul 37 litera a) din OUG nr. 50/2010 prevedea că rata dobânzii aferente contractelor de credit trebuia înlocuită cu o rată a dobânzii determinată pe baza unui indice de referință și a unei marje fixe, aplicabilă pe toată durata derulării contractului, reiese totuși din dosarul de care dispune Curtea că băncile dispuneau de o marjă de apreciere în ceea ce privește atât alegerea indicelui de referință, cât și valoarea acestei marje fixe.

31 În aceste condiții, rezultă, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, că reglementarea națională a stabilit un cadru general și condițiile care trebuiau respectate în vederea determinării noii rate variabile a dobânzii, lăsând în același timp o marjă de apreciere instituțiilor de credit în vederea calculării acestei noi rate.

32 Or, în Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, punctele 33-37), Curtea a declarat că excluderea prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 nu se aplică unei clauze contractuale care prevede că rata dobânzii aplicabile împrumutului se bazează pe unul dintre indicii de referință oficiali prevăzuți de reglementarea națională, atunci când această reglementare nu prevede aplicarea imperativă a acestui indice, ci lasă băncii posibilitatea de a defini rata variabilă a dobânzii în alt mod.

33 Rezultă că excluderea prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 nu se aplică într-o situație în care profesionistul a adus modificări unor clauze ale unui contract de credit de consum pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională, adoptată după încheierea acestuia, dacă această reglementare nu face decât să stabilească un cadru general în vederea stabilirii ratei dobânzii aferente acestui contract de credit, lăsând totodată acestui profesionist o marjă de apreciere în ceea ce privește atât alegerea indicelui de referință al acestei rate, cât și importanța marjei fixe pe care o poate adăuga la rata menționată.

34 În sfârșit, ținând seama de îndoielile instanței de trimitere, trebuie amintit, pentru orice eventualitate, că aplicarea articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 are un caracter obiectiv și nu depinde, de exemplu, nici de informațiile furnizate consumatorului de profesionist, nici de cunoașterea de către consumator a dispozițiilor de drept aplicabile (Hotărârea din 6 iulie 2023, First Bank, C-593/22, EU:C:2023:555, punctul 31).

35 Prin urmare, eventuala acceptare, expresă sau tacită, a modificărilor contractului în discuție de către consumator nu poate avea incidență asupra aspectului dacă clauzele contractuale vizate de aceste modificări sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 93/13 în temeiul articolului 1 alineatul (2) din aceasta.

36 Având în vedere motivele care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu se opune aprecierii caracterului abuziv al unor clauze cuprinse într-un contract de credit de consum încheiat între

un consumator și un profesionist în împrejurări în care acest profesionist a adus modificări acestor clauze pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională imperativă referitoare la modalitățile de determinare a ratei dobânzii, dacă această reglementare nu face decât să stabilească un cadru general în vederea determinării ratei dobânzii aferente contractului respectiv, lăsând în același timp profesionistului menționat o marjă de apreciere în ceea ce privește atât alegerea indicelui de referință al acestei rate, cât și importanța marjei fixe pe care o poate adăuga la acesta din urmă.

Cu privire la a doua întrebare

37 Potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate. În plus, Curtea poate fi pusă în situația de a lua în considerare norme de drept al Uniunii la care instanța națională nu a făcut referire în enunțul întrebării sale (Hotărârea din 15 iulie 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, punctul 31 și jurisprudența citată).

38 Revine Curții sarcina de a extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța de trimitere și mai ales din motivarea deciziei de trimitere elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului [Hotărârea din 21 martie 2024, Profi Credit Bulgaria (Servicii accesorii contractului de credit), C-714/22, EU:C:2024:263, punctul 48 și jurisprudența citată].

39 În speță, clauzele contractuale care figurează în actul adițional în discuție în litigiul principal ar fi fost prestabilite de Raiffeisen Bank, iar reclamantul din litigiul principal nu ar fi avut posibilitatea de a negocia clauzele acestuia sau de a avea vreo influență asupra conținutului lor. Din decizia de trimitere reiese că jurisprudența națională dominantă consideră că clauzele contractuale conținute în actele adiționale implementate de profesioniști în temeiul OUG nr. 50/2010 nu pot face obiectul unei examinări a caracterului lor eventual abuziv chiar dacă aceste clauze nu au făcut obiectul unei negocieri cu consumatorul.

40 În aceste condiții, trebuie să se considere că, prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale în temeiul căreia modificările aduse de un profesionist clauzelor unui contract de credit de consum pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională, care lasă o marjă de apreciere profesionistului, nu pot face obiectul unei examinări a caracterului lor eventual abuziv chiar dacă aceste clauze nu au fost negociate cu consumatorul.

41 În această privință, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, numai o clauză dintr-un contract încheiat între un profesionist și un consumator care nu s-a negociat individual poate face obiectul unui control jurisdicțional al caracterului său eventual abuziv.

42 Articolul 3 alineatul (2) din această directivă precizează în plus că se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil de profesionist, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, ceea ce va fi în mod necesar cazul dacă este vorba despre un contract de adeziune.

43 Deși revine instanței de trimitere sarcina de a lua în considerare ansamblul împrejurărilor în care o asemenea clauză a fost prezentată consumatorului pentru a se stabili dacă acesta din urmă i-a putut influența conținutul (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 iulie 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punctul 35), Curtea a declarat totuși deja că simpla semnare a unui contract încheiat de un consumator cu un profesionist, care prevede că, prin aceasta, consumatorul respectiv este de acord cu toate clauzele contractuale redactate în prealabil de profesionist, nu conduce la o răsturnare a prezumției potrivit căreia astfel de clauze nu au fost negociate individual (Ordonanța din 24 octombrie 2019, Topaz, C-211/17, EU:C:2019:906, punctul 51).

44 Curtea a declarat de asemenea că o modificare adusă unei clauze referitoare la ratele dobânzilor care se înscrie în politica generală de renegociere a contractelor de credit ipotecar încheiate cu rată a dobânzii variabilă pentru a asigura conformitatea acestei clauze cu o decizie a unei curți supreme ar putea constitui un indiciu că consumatorul nu a putut exercita o influență asupra conținutului clauzei respective. În plus, împrejurarea că semnătura consumatorului a fost precedată de o mențiune olografă care indică faptul că a înțeles mecanismul aceleiași clauze nu este suficientă pentru a stabili că aceasta s-a negociat individual (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 iulie 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punctele 36 și 38).

45 Rezultă că caracterul negociat al unei clauze cuprinse într-un contract de credit încheiat între un profesionist și un consumator nu se poate întemeia pe o simplă prezumție, fără să se dovedească faptul că consumatorul a putut în realitate să negocieze în mod concret această clauză și a putut să aibă astfel o influență asupra conținutului său.

46 Având în vedere motivele care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 3 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale în temeiul căreia modificările aduse de un profesionist clauzelor unui contract de credit de consum pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională, care lasă o marjă de apreciere profesionistului, nu pot face obiectul unei examinări a caracterului lor eventual abuziv chiar dacă aceste clauze nu au fost negociate cu consumatorul.

Cu privire la cheltuielile de judecată

47 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident apărut la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

1) Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune aprecierii caracterului abuziv al unor clauze cuprinse într-un contract de credit de consum încheiat între un consumator și un profesionist în împrejurări în care acest profesionist a adus modificări acestor clauze pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională imperativă referitoare la modalitățile de

determinare a ratei dobânzii, dacă această reglementare nu face decât să stabilească un cadru general în vederea determinării ratei dobânzii aferente contractului respectiv, lăsând în același timp profesionistului menționat o marjă de apreciere în ceea ce privește atât alegerea indicelui de referință al acestei rate, cât și importanța marjei fixe pe care o poate adăuga la acesta din urmă.

2) Articolul 3 din Directiva 93/13

trebuie interpretat în sensul că

se opune unei jurisprudențe naționale în temeiul căreia modificările aduse de un profesionist clauzelor unui contract de credit de consum pentru a asigura conformitatea acestui contract cu o reglementare națională, care lasă o marjă de apreciere profesionistului, nu pot face obiectul unei examinări a caracterului lor eventual abuziv chiar dacă aceste clauze nu au fost negociate cu consumatorul.

Semnături